

Magazine

Cosun

SPECIAL

2023

Perspectief!

Extra editie naar aanleiding van het
afscheid van Dirk de Lugt als voorzitter
van de raad van beheer van Cosun

Index

De akkerbouw is een sector die ertoe doet.....	4
'Het draait om markt- en toekomstperspectief bieden'.....	6
Blijf meepraten en meedoen!.....	8
'Het marktevenwicht is van nature fragiel'	10
'Maak het ons mogelijk'.....	12
Bouwplanbreed naar de toekomst kijken.....	14
Coöperaties kijken naar de lange termijn.....	16
Duurzaamheid telt mee bij de financiering.....	18

Contact

Cosun

Postbus 3411, 4800 MG
Breda, 076-5303307
secretariaat.rvb@cosun.com
www.cosunleden.nl

Colofon

Cosun Magazine

is een uitgave van Coöperatie
Koninklijke Cosun U.A.
voor leden van Cosun

Fotografie in dit nummer

Royal Cosun, Michel Heerkens,
Engel Lameijer, Jacob Melissen, Ruben
Schipper, Stefan Segers Fotografie,
Twan Wiermans en Rabobank

Foto-omslag

Perspectief!

Basisontwerp

Wardtaal / Breda

Opmaak en druk

Schuttersmagazijn, Hasselt

© Coöperatie Koninklijke
Cosun U.A., 2023
Niets uit deze uitgave mag
worden gereproduceerd
zonder schriftelijke toe-
stemming van de uitgever.

Perspectief

De Nederlandse akkerbouw is een geweldige sector, toonaangevend en innovatief. Het is een sector die ertoe doet, plantaardige oplossingen biedt voor maatschappelijke opgaven en gericht is op de toekomst. De wereld is sterk aan het veranderen en de akkerbouw verandert mee. De ecologische uitdagingen zijn echter fors. Er komt veel op de sector af, wat vraagt om duurzaamheidsinvesteringen en beschikbaarheid van alternatieve oplossingen. Die investeringen zijn nodig, maar moeten hand in hand gaan met een toekomstbestendig verdienmodel voor de telers, perspectief met heldere kaders voor de lange termijn. Samenwerking in de keten en met de overheid is hiervoor essentieel. Ieder met zijn eigen verantwoordelijkheid en het collectieve belang om de pracht en kracht van de sector in te zetten en te waarborgen voor nu en toekomstige generaties.

Plantaardige toekomst

In de afgelopen 124 jaar van haar bestaan heeft Royal Cosun zich ontwikkeld tot het prachtige bedrijf dat het nu is. Een bedrijf in beweging en toekomstgericht. We zijn een sterke coöperatie en dat is iets om trots op te zijn. Perspectief bieden is kortetermijndoelen realiseren met een langetermijnvisie in het vizier. Cosun werkt hard aan dat perspectief en een toekomstbestendig verdienvermogen voor haar telers. Korte termijn resultaatverbetering in combinatie met verdere verduurzaming en winstgevende groei zijn daarin de speerpunten. De visie van Cosun is relevanter dan ooit. Planten hebben de toekomst. Cosun wil een toonaangevende speler zijn die alles uit planten haalt en daarmee oplossingen biedt voor grote maatschappelijke uitdagingen. Hoogwaardige, duurzame voeding en ingrediënten, groene energie en oplossingen voor de toenemende vraag naar biobased materialen en plantaardige eiwitten zijn daarin prioriteit.

Verschillende invalshoeken

Onder Dirk de Lugts bezielend voorzitterschap heeft Cosun de afgelopen jaren grote stappen gezet. Ik wil Dirk graag bedanken voor alles wat hij voor de sector en Cosun heeft betekend en wens hem alle goeds voor de toekomst. Ter gelegenheid van het afscheid van Dirk als voorzitter van de raad van beheer van Cosun staat deze speciale editie van het Cosun Magazine en het afscheidssymposium op 6 juni in het teken van perspectief. In dit speciale nummer wordt het thema perspectief voor de akkerbouw vanuit verschillende invalshoeken door betrokkenen uit de sector belicht.

Hans Meeuwis
CEO Cosun

De akkerbouw is een sector die ertoe doet

Cosun is een coöperatie van bietentelers, maar met Aviko, Sensus en Duynie creëert de coöperatie een veel breder akkerbouwperspectief. Biobased-producten, groene brandstof, groene chemie en eiwit-ingrediënten voor voeding helpen dat perspectief verder te verbreden. Op de akkerbouw moet je zuinig zijn, zegt Dirk de Lugt.

“Als coöperatie neem je een verantwoordelijkheid voor de bedrijfsontwikkeling en het directe inkomen van je leden op je. Wij zijn niet het bouwplan van onze telers. Maar je hebt ook een verantwoordelijkheid voor het grotere geheel”, licht De Lugt Cosuns betrokkenheid toe. “De akkerbouw heeft een gezamenlijk belang: een duurzame, toekomstbestendige akkerbouw. Daar zit de verbinding. Als het bouwplanbreed niet op orde is, heeft Cosun daar ook last van. Dat geldt ook voor de andere verwerkende partijen in de akkerbouwketen.”

“Perspectief schetsen voor de akkerbouw moet je als sector zelf doen. Dat moet je niet overlaten aan de overheid. Daarom zijn we daar in de BO Akkerbouw mee aan de slag gegaan”, zegt Dirk de Lugt, tot mei tevens voorzitter van de bedrijfsorganisatie. Het resultaat is Ruimte voor de Nieuwe Akker geworden, waarin het toekomstperspectief wordt geschetst vanuit de hele keten. “In de BO Akkerbouw vinden de ketenpartijen elkaar met name in onderzoek voor de sector. Perspectief is gebaseerd op kennis en innovatie. Dat gaat

bouwplanbreed”, zegt De Lugt. De focus ligt op bodem- en plantgezondheid en alles wat daarmee samenhangt.

Weerbare voedselsystemen

“De akkerbouw heeft een goed verhaal te vertellen. Zij biedt oplossingen voor maatschappelijke behoeften en problemen”, zegt de scheidende Cosun-voorzitter. Na acht jaar zit zijn termijn als voorzitter van de raad van beheer erop. Plantaardig is de toekomst en de akkerbouw kan leveren. Op vele fronten. Cosun speelt als coöperatie van 8.000 bietentelende akkerbouwers door zijn positie in de markt, door zijn kennis en door de aard van de bedrijfsactiviteiten een vooraanstaande rol hierin, zoals ook bijvoorbeeld coöperaties als Avebe en Agrifirm die spelen. Een sterke keten en intensieve samenwerking tussen ketenpartijen biedt de telers maximaal perspectief. Uitgangspunt voor Cosun daarbij is werken aan weerbare voedselsystemen, aldus De Lugt. “De grootste zaak om aan te werken.” Om de telers daarin te ondersteunen

‘De vraag naar de beschikbaarheid van voldoende areaal is wereldwijd extra urgent’

heeft Cosun Groeikracht Cosun op-gezet, een netwerk van telers dat de uitwisseling van praktijkkennis moet bevorderen. Spil in dit kennisnetwerk zijn vier inspiratieboerderijen, waar telers onderling bedrijfservaringen uitwisselen.

Marktperspectief

De Nederlandse akkerbouw is zeer krachtig en innovatief, zegt De Lugt. "Nederland is een gidsland in Europa. Daar moet je als samenleving zuinig op zijn. De akkerbouw is een sector die ertoe doet." Bijvoorbeeld als het gaat om de vastlegging van CO₂. "Er moeten zes miljoen huizen geïsoleerd worden met materiaal dat CO₂ vastlegt. Dat biedt enorme kansen voor vezelgewassen."

Voor het marktperspectief voor de sector kijkt Cosun met name naar de commerciële mogelijkheden die de eiwittransitie biedt en dan vooral naar de hoogwaardige toepassing van plantaardig eiwit voor humane voeding. Dat is een aantrekkelijke markt. "In aardappel vind je elkaar daarin in samenwerkingsverbanden met bijvoorbeeld Avebe en in het ontwikkelproject Fascinating in Groningen, dat draait om voeding met een positief effect op de gezondheid", aldus De Lugt. Naast Avebe doen ook Agrifirm, Friesland Campina en LTO Noord mee in dit project.

Overheid bij nodig

"Als coöperaties zijn we voortdurend een verdienmodel voor de akkerbouw aan het opbouwen. Als er geen verdienmarge is, is het niet bestendig. Ook bij verduurzaming is er geen gratis geld. Dat geldt ook voor de afspraken in het landbouwakkoord." Overheidswensen en -eisen brengen namelijk ook ondernemersrisico's met zich mee, geeft De Lugt aan. "Bij de producten die wij maken, is kostprijs erg belangrijk. De overheid kan - als vertegenwoordiger van het algemene, maatschappelijke belang - niet vrijblijvend een bijdrage vragen van ketenpartijen. Als de markt er niet

instapt, kun je nooit een goed verdienmodel ontwikkelen. Bedenken wat moet, is gemakkelijk, maar als er onder de streep geen inkomen is, houdt het snel op", zegt hij. "De overheid moet faciliteren om de doelen te kunnen halen. Als zij haar bijdrage levert, kunnen wij versneld uitvoeren." Zo wil Cosun bijvoorbeeld graag versneld vergroenen en elektrificeren, maar wat ontbreekt is een stroomnetwerk dat dit aankan. "Het platte land is de groene stekkerdoos voor de energieproductie", zegt De Lugt. "Als je de bestaande infrastructuur beter inricht voor de waterstofproductie kun je van de fossiele brandstof af en voor huishoudens warmte produceren met groene energie. Windturbines en zonnepanelen op stallen en schuren hebben maatschappelijk toegevoegde waarde", benadrukt hij.

Wil de verduurzaming kunnen slagen dan is de helpende hand van de overheid ook op het boeren erf broodnodig, stelt hij. "Om de teelt weerbaarder te maken heb je de overheid keihard nodig. Denk aan de discussie over nieuwe veredelingstechnieken die nu in het Europese Parlement speelt. Of neem de toelating van groene, minder belastende middelen. Die duurt te lang. Je hebt samenwerking nodig. Ook voor de klimaatbestendigheid van de gewassen."

Water, land en energie

Ook bij de beschikbaarheid van zoet water en de beschikbaarheid van grond kan de landbouw niet zonder de overheid. "Om te extensiveren heb je areaal nodig. Dat lukt niet als dat land gebruikt wordt voor de aanleg

van zonneweides, huizenbouw, infrastructuur en natuurontwikkeling. Het beleid is nu te versnipperd. Er moet een afwegingskader komen hoe je het beschikbare areaal gaat inrichten. Het ontbreekt nu aan een strategische visie op hoe we de voedselproductie zeker willen stellen. Je krijgt zo een enorm gevecht om de akker." De onderliggende vraag is: "Hoe ga je op de langere termijn borgen dat boeren blijven telen en de energie- en eiwittransitie en de verduurzaming mee helpen blijven vormgeven?"

De vraag naar de beschikbaarheid van voldoende areaal is wereldwijd extra urgent, zegt De Lugt, door de gevolgen van de klimaatverandering. Steeds meer productieareaal gaat verloren, terwijl de bevolking die gevoed moet worden, alsmaar groeit.

Ledenloyaliteit

Cosun heeft enkele jaren geleden een herbezinning op de toekomst gehouden in tal van brainstormsessies met de ledenraad, de raad van beheer, de raad van toezicht en de Cosun-bedrijven. In schuurbijeenkomsten en kringvergaderingen hebben ook de leden hun zegje gedaan. "Wat zijn onze succesfactoren? Waar liggen die? Wat moet je niet meer willen?", benoemt De Lugt de voorliggende vragen. De discussies waren meer dan inspirerend. "Het doet ook iets met het vertrouwen. Dat is heel belangrijk in de coöperatie." Het resultaat was de Unlock 25-strategie. Aan de uitvoering daarvan wordt inmiddels hard gewerkt.

Ton Schönwetter

Dirk de Lugt: 'Je hebt samenwerking nodig'

'Het draait om markt- en toekomstperspectief bieden'

Maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen en de leden toekomstperspectief bieden. Die combinatie dwingt tot keuzes, maar creëert ook interessante nieuwe marktmogelijkheden, stelt Arwin Bos, de nieuwe voorzitter van Cosun. Voorop staat steeds het belang van de leden, want daar is de coöperatie voor opgericht.

De aansturing van de coöperatie is helder. "Cosun is een vereniging met een bedrijf. Het bedrijf staat ten dienste van de vereniging. Zo wordt het ook in de bedrijven van Cosun gevoeld", aldus Arwin Bos. "Onze leden willen in charge zijn. De raad van beheer, met als vooruitgeschoven post de voorzitter, heeft namens de ledenraad als taak erop toe te zien dat de vastgestelde strategie wordt uitgevoerd. De raad van beheer is ook het orgaan dat de hoogte van de bietenprijs vaststelt."

Het gaat er steeds om een goede balans te vinden tussen het kortetermijnbelang van de telers ('de rekeningen moeten betaald') en de grote thema's rondom de continuïteit van het bedrijf, zoals investeren in groei en efficiency,

het aanboren van nieuwe markten, verduurzaming van de fabrieken en op de akker en de toekomst van de bieten- teelt in Nederland. Het draait om markt- en toekomstperspectief blijven bieden, vat Arwin Bos de kern van de coöperatie samen.

Mee met de eiwittransitie

Nu wordt 80% van Cosuns omzet gehaald uit activiteiten in suiker en aardappelen. "Vanuit commercieel oogpunt gezien maakt ons dat kwetsbaar." Het heeft Cosun – met in het achterhoofd het verdwijnen van de suikermarkt- ordening in 2017 – meer dan tien jaar geleden ertoe ge- bracht de weg op te gaan naar investeren in 'biobased' oplossingen en groene energie. Daar was maatschappelijk behoefte aan. De markt was groeiende en dit bood kansen voor verbreding. Inmiddels koerst de coöperatie ook op de eiwittransitie, de groeiende behoefte aan plantaardig eiwit als alternatief voor dierlijk. Cosun heeft sterke kaarten: 20% van alle plantaardige productie in Nederland gaat naar Cosun, aldus Bos. Met de core business van Duynie (co-producten uit de voedingsindustrie) kan Cosun be- schikken over een grote plantaardige reststroom uit de voedingsindustrie, een rijke bron vol grondstof voor hoog- waardige ingrediënten en producten voor diezelfde indus- trie. "In onze nieuwe strategie Unlock 25 denken we in toegevoegde waarde", zegt Bos. "Perspectief bieden is je langetermijnvisie en kortetermijndoelen realiseren. Eiwit en biobased oplossingen uit planten, maar ook de beper- king van de CO₂-emissie biedt kansen om geld mee te

'Perspectief bieden is je langetermijnvisie en kortetermijndoelen realiseren'

Arwin Bos: 'Balans tussen langetermijnvisie en voorzichtigheid'

verdienen. Die markten zijn veelbelovend, maar je moet ze wel kunnen verzilveren", stelt hij.

Bij de ontwikkeling van de afzetmarkt voor plantaardig eiwit zoekt Cosun ook partnerschappen met andere partijen, zoals Avebe en Agrifirm, twee andere coöperaties die zich toeleggen op de productie van eiwit. Bos: "Bijna alle Avebe-telers zijn ook lid van Cosun. Je kunt elkaar helpen in eiwitten en in de verduurzaming op de akker. Beide hebben we de ambitie kwalitatief goed, hoogwaardig economisch interessant voedsel te produceren. Dat is gedeeld belang."

Arwin vervolgt: "Cosun rust op vier pijlers. De suikerbieten zijn het hart van de coöperatie. Onze aardappelactiviteiten zijn de ondersteuning van de bietenprijs. Dat is onze financiële strategie. De derde pijler zijn de groene en gezondheidbevorderende producten. De vierde (de co-producten) kan daarvoor grondstoffen leveren. Op die derde pijler zijn we nu aan het versnellen. Daarna kijken we verder. We hebben nog veel innovaties in de pijplijn."

Risicovolle klimaatinvestering

Bij de reductie van CO₂ gaat het om investeringen in fabrieken van honderden miljoenen euro's. "Zoiets moet je met je klanten in de prijs oppakken, want wij moeten daarvoor fabrieken ombouwen met een hoog financieel risico-profiel. 35% CO₂-reductie in 2030 is ingewikkeld om te halen, maar het moet wel gebeuren", zegt Bos. Niet investeren in CO₂-maatregelen betekent dat in 2030 een dikke rekening op de deurmat valt. "Voor de korte termijn moet daarvoor de overheid bijspringen, want wij zitten op een wereldmarkt met flinke concurrentie. 90% van onze activiteiten is business-to-business. Ook moeten onze klanten hun verantwoordelijkheid willen nemen. Je kunt van een bedrijf – en in ons geval dus van onze leden – niet vragen het volle risico te dragen voor iets dat pas over tien tot dertig jaar financiële opbrengst geeft."

Naast die noodzakelijke investeringen is er bij de leden behoefte aan een hogere, renderende en concurrerende bietenprijs. Anders worden minder bieten geteeld. "Als je honderd miljoen voor een fabriek nodig hebt om iets te realiseren wat de maatschappij belangrijk vindt en geen directe financiële opbrengst geeft, dan is het niet onredelijk dat je de overheid en de klanten vraagt om daarin mee te betalen", stelt Bos.

Ledenperspectief

Cosun heeft als coöperatie een speciale verantwoordelijkheid naar zijn leden en naar de telers die voor Cosun-bedrijven telen, zegt Bos. "We zijn een coöperatie van bietentelers, maar we moeten het goed doen voor iedere teler die iets met Cosun doet." Vanuit die ondersteunende, coöperatieve grondgedachte is enkele jaren geleden Groeikracht Cosun ontstaan. Dat ondersteunt de telers bij de verduurzaming van hun bedrijf door de onderlinge uitwisseling van 'verborgen' praktijkkennis in de diverse Cosun-teelten te stimuleren. Het motto is: boeren leren van boeren. "We moeten elkaar motiveren en steunen. Wij vinden dat we daarin als Cosun een rol moeten pakken", aldus Bos. "De sector wordt kleiner, de problemen groter. Op het gebied van waterkwaliteit, gewasbescherming, klimaat en extensivering komt veel op ons af. Dat kun je niet zomaar op het bordje van de individuele boer leggen. Iedereen voelt de urgentie. Ga je als boer niet met die thema's aan de slag, dan neem je een groot risico voor de toekomst van je bedrijf. Groeikracht is er om dat in gezamenlijkheid op te pakken."

Ketenverduurzaming

Verduurzaming is niet alleen maar dwingend opgelegd door de overheid, benadrukt Bos, maar ook een marktvraag. "De overheid, de maatschappij eist het. Onze klanten vragen erom. Daar moet je niet je ogen voor sluiten. Het is ook duurzame ketenstrategie. Uiteindelijk moeten we hier allemaal beter van worden." De focus vanuit de coöperatie ligt daarbij in de ondersteuning van de telers bij het creëren van bedrijfseconomisch perspectief. Ook voor de overheid ligt er hierbij een opdracht, zegt Bos. "Het begint met eerlijk omgaan met elkaar. De overheid vraagt de teler te extensiveren en te verduurzamen, maar tegelijkertijd wordt in Europa de markt opengezet voor de invoer van tonnen suiker uit Australië. In suiker gaan wij in Nederland waarschijnlijk niet groeien. We hopen de productie op peil te kunnen houden, ondanks de extensivering."

Zo is ook de nieuwe aardappelfabriek van Aviko bewust niet in Nederland, maar in België gebouwd, vlakbij de Franse teeltgebieden. "De marge die je in het buitenland maakt, kun je mooi in Nederland verzilveren", aldus Bos. Hij voegt daaraan toe: "Bij onze leden is veel support voor de doorontwikkeling. Ook voor investeringen met een hoog risicoprofiel. Cosun is in zijn basis financieel behoorlijk conservatief. We gaan voort met een langetermijnvisie en voorzichtigheid. Daar zit een goede balans tussen."

Ton Schönwetter

Piet Adema: 'Actieve en coöperatieve gespreksdeelnemer'

Blijf meepraten en meedoen!

Ondernemers kijken vooruit en hebben goede ideeën over hoe het anders kan. Duurzamer en meer in balans met de natuur en het klimaat. Daar hoort vertrouwen in de overheid bij, aldus landbouwminister Piet Adema. “Daar wil ik aan bijdragen. We moeten de sector veel meer aan het stuur zetten.”

“Wie heeft nooit een pannenkoek met poedersuiker, een boterham met appelstroop of een patatje gegeten? Wie kent het platteland niet, met zijn groene akkers? Of de oktobermaand met zijn tractorbanden die kluiten schieten en de modderige landweggetjes? Het werk van primaire producenten zit erin – akkerbouwers in dit geval – en van Cosun, hun voedselcoöperatie, die producten maakt die iedere Nederlander herkent. Producten ook, die de wereld over gaan.

Die eetgewoonten, akkers en klei horen bij wie wij als nuchtere Nederlanders zijn. Dit is ook waarom ik als minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heb gezegd dat de landbouw toekomst moet houden in ons land. Ja, er moeten dingen anders, duurzamer, meer in balans met de natuur en het klimaat. Nagenoeg alle producenten, ook die in de plant-aardige voedselindustrie, weten dat. Zij zijn ondernemer genoeg om vooruit te kijken en ze hebben goede ideeën over hoe het anders kan. Daarbij willen

ze wel vertrouwen in de overheid kunnen stellen. Ook de samenleving als geheel heeft meer duidelijkheid nodig, meer rust en zekerheid. Daar wil ik aan bijdragen.

Investeren in elkaar

Ik ben gestart met een zaaltjestour waar boeren, tuinders en vissers het woord kregen om hun visie te geven, ideeën te delen en mij op het perspectief voor hun bedrijf te bevragen. Terugkerende onderwerpen bij boeren en tuinders zijn de onzekerheid rond

stikstof en de vraag wat zij met de mest aan moeten. De behoefte aan duidelijkheid wordt luid en duidelijk naar voren gebracht. Wat kunnen we samen doen om daarin te investeren? Bij de onderhandelingen voor het landbouwakkoord draait het om dat laatste: met elkaar investeren in een toekomst waarin er productieketens ontstaan waarmee kringlopen zich kunnen sluiten. De huidige generatie boeren moet daarbij een volwaardige, eerlijke boterham kunnen verdienen. Ook jonge boeren moeten reële verdienkans krijgen. Aan dat verdienvermogen is mij veel gelegen. Nederlandse boeren moeten echt in staat zijn om te verduurzamen. Coöperaties kunnen daarbij veel verschil maken. Klanten, partners en afnemers kunnen worden betrokken bij duurzame veranderingen. En soms moet je er nieuwe partners en samenwerkingverbanden voor opzoeken.

Regionale context

Je zou kunnen zeggen dat het akkoord alle zonen en dochters zal raken die in deze sector willen werken, dat het daarnaast voortbouwt op het werk van de vaders die deze en andere coöperaties hielpen professionaliseren en groeien. Werk dat op zijn beurt leunt op dat van de grootvaders-akkerbouwers die jarenlang experimenteerden met de nieuwste wetenschappelijke kennis, nieuwe teelten en vormen van plaagbestrijding. Ik hoop dat de onderhandelingen over het akkoord ook de gebiedsprocessen

in de regio's een zetje geven. We kunnen proberen verschillende ontwikkelingen te verzoenen, zodat de landbouw niet langer om de paar jaar met nieuwe of zelfs tegenstrijdige beleidsvoornemens wordt geconfronteerd. Daarom is het goed om breed te kijken: niet alleen naar het sluiten van de kringlopen met de natuur, maar ook naar het opbouwen van de conditie van landbouwbodems, naar meer waterkwaliteit, dierenwelzijn en energiesystemen die verdere klimaatverandering helpen voorkomen.

'Ook jonge boeren moeten reële verdienkans krijgen'

De kleinere, regionale verbanden zijn leidend, maar de grotere tellen ook: de wereldomspannende productieketens, een fluctuerende vraag en aanbod van grondstoffen, voedselaanspraken van landen, de effecten van oorlogen die gaande zijn en lege magen van mensen. Het hoeft om die reden niet te verbazen dat de onderhandelingen voor het landbouwakkoord taai en complex zijn. Maar ze vorderen. En heel belangrijk: ze hebben er mede voor gezorgd dat deelnemers weer mogelijkheden zijn gaan zien, omdat

ze met elkaar over de grote opgaven praten en niet over wat de ander zou moeten doen of laten. Dat is precies wat nu nodig is.

Brussel en Den Haag

Perspectief voor boeren is ook hét centrifugale punt geworden in Europa. De Green Deal en de boer-tot-bord-strategie zijn daar de uitdrukkingen van. Ik hoop dat we in Brussel kunnen groeien naar een gesprek dat over doelen gaat en minder over middelen of de kalenderlandbouw. We moeten de sector veel meer aan het stuur zetten om de opgaves te bereiken waar we samen voor staan. Ik zet me daar in ieder geval met hart en ziel voor in.

Ik zit als landbouwminister in een kabinet dat alle Nederlanders de gereedschappen, kennis, inspiratie en praktische mogelijkheden in handen wil geven om grote veranderingen in banen te leiden of mee te scheppen. Daar trekt het kabinet ook veel geld voor uit. Het moge duidelijk zijn dat ik mij niet uitsluit van wat in bestuurlijk jargon 'het sociale contract' heet. Ik heb mij van het begin af aan voorgenomen een actieve en coöperatieve gespreksdeelnemer te zijn: transparant, eerlijk en aanspreekbaar. Of dat nu op regionaal, nationaal of Europees niveau is. Al heb ik ook diverse bestuurlijke mogelijkheden om normerend of handhavend te zijn.

Ik waardeer het dan ook enorm dat Cosun betrokken wil zijn bij de gesprekken die we op alle niveaus over de toekomst voeren. En aangezien de wereld blijft doordraaien, hoop ik dat de coöperatie ook aan de uitvoering van het landbouwakkoord blijft meedoen! Maak het woord 'perspectief' tot een mooie, vergulde suikerbiet van Hollandse bodem, de vrucht van vertrouwen in elkaar."

Maartje Jansen

'Perspectief voor boeren is ook hét centrifugale punt geworden in Europa'

'Het marktevenwicht is van nature fragiel'

De akkerbouw moet de ruimte krijgen in Nederland, vindt Teun de Jong, de voorzitter van de Nederlandse Akkerbouwvakbond. Op sommige vlakken speelt de overheid daarin een cruciale rol. Zij kan ontwikkelingen versnellen, vertragen en frustreren.

"Het algemene perspectief is: voedsel is dubbel en dwars nodig", zegt Teun de Jong. De oorlog in Oekraïne, de droogteproblemen in Europa en de woestijnvorming die in rap tempo om zich heen grijpt, maken volgens hem wel duidelijk dat de akkerbouw in Nederland de ruimte moet krijgen. "Tegelijkertijd hebben we te maken met de politiek die productieomstandigheden bemoeilijkt", constateert hij, verwijzend naar het overheidsbeleid dat het areaal doet krimpen en de oogstzekerheid aantast. "Minder gewasbescherming, een hogere

ziektedruk en lagere opbrengsten", vat De Jong het toekomstperspectief samen. Het beleid is sneller bepaald dan de oplossingen en alternatieven gegeven, stelt hij ook. Tijd is een allesbepalende factor. Aan de veerkracht en inventiviteit en het aanpassingsvermogen ligt het niet. "Robotisering is nog niet zo ver dat je daarmee de onkruidbestrijding al kunt doen. Voor de ziektebestrijding hebben we nog steeds niet de beschikking over de noodzakelijke tool om resistenties sneller te kunnen inkruisen. Groene middelen als alternatief voor de

chemische gewasbescherming worden maar mondjesmaat toegelaten. En dan moeten ze ook hun werk nog doen", schetst De Jong de dilemma's voor de sector. Ook goed om te beseffen, zegt hij: "Als iets in Nederland niet kan of werkt, kan het nergens."

Evenwicht

De Nederlandse akkerbouw moet het hebben van zijn specialistische kennis, niet van de grootschaligheid van bedrijven van honderden hectares. Daar is het land te klein voor. "We zijn heel goed in bijvoorbeeld zaaizaad en

Teun de Jong: 'Als je een boer vraagt zijn grond niet meer te gebruiken, dan heeft dat een prijs'

pootgoed. Dat zorgt elders op de wereld voor voedsel voor miljoenen mensen. We hebben een gevraagd product”, aldus De Jong. Dat geldt ook voor de andere producten van de Nederlandse akker. De productievoorwaarden zijn er. Voor een goede kwaliteit en een concurrerende prijs. “We hebben een gematigd zeeklimaat, goede logistiek en een goede verwerking”, zegt De Jong. “En toch zit je als boer in een spagaat. We leveren alles wat iedereen wenst en wil, maar als je de tv aanzet, heb je de indruk dat iedereen van je af wil. Dat iedereen je zat is.” Die pijn wordt breed gevoeld. Tegelijkertijd: “Het marktevenwicht is van nature fragiel. Er hoeft maar wat te gebeuren en de vraag is even groot als het aanbod. Of er ontstaat schaarste”, aldus De Jong. “De scoop moet daarom op de langere termijn gericht zijn.”

Onmogelijke bureaucratie

“Dat de eisen aan de productie en de producten veranderen is altijd al zo geweest”, stelt Teun. De spaak in het wiel is in zijn ogen “de onmogelijke bureaucratie”. “Het GLB is niet uit te leggen. Telers balen daarvan. Ze proberen aan wetten te voldoen. Ze willen zekerheid. Als je een boer vraagt zijn grond niet meer te gebruiken, dan heeft dat een prijs. Je hebt goede politieke randvoorwaarden nodig. Laat voor alle groene en blauwe diensten en eisen een standvastig, langjarig contract komen met een passende vergoeding.”

De Jong: “De akkerbouw kan met de Europese eis om het grondgebruik met 30% te beperken niet uit de voeten. Behoud van het areaal staat met stip op 1. Het areaal is sinds 1950 al met 500.000 hectare geslonken. Opgegaan aan woningbouw, industrieterrein, infrastructuur en natuurontwikkeling.”

De overheidsregels wrikken en schuren, zegt hij ook. “Door de eco-regeling staat nu het agrarisch natuurbeheer onder druk. Dat hapert.” De Jong zit zelf met zijn akkerbouwbedrijf in Het Bildt, niet ver van de

Waddendijk vandaan. Voor dit belangrijkste Natura 2000-gebied van ons land gaan nu stemmen op om binnendijs hoogwatervluchtplaatsen in te richten voor wadenvogels. Dat creëert enerzijds nieuwe betaalde natuurbeheermogelijkheden. Minder blijft hij van de binnendijkse verziltingsplannen voor natuurontwikkeling. Dat gaat gevolgen hebben voor de akkerbouw, vreest hij.

Vraaggestuurd denken

Waar het ook fout gaat volgens hem is bij de soms al te ambitieuze uitgangspunten van beleid. Dat speelt bijvoorbeeld bij het promoten van de biologische landbouw. Daarvoor zijn Europees doelstellingen geformuleerd. De Jong: “De nagestreefde

‘Je hebt goede politieke randvoorwaarden nodig’

verandering in consumptiegedrag wordt neergelegd bij de producent, niet bij de consument. ‘De producent moet het maar produceren, dan komt het vanzelf goed.’ Maar je doel willen bereiken door meer aanbod te creëren gaat niet werken. Vrijwel elke inkoper wil een de-laagste-prijs-garantie. Als de vraag er niet is, zit er geen inkomen in. Je kunt niet teren op ‘alleen maar een stukje extra marketing doen’.” Het advies van De Jong: “De overheid moet in haar beleid meer vraaggestuurd denken en van daaruit handelen.”

Ongelijk speelveld

Nog een punt: “In Europa accepteren we uit handelsoverwegingen producten die met een lagere kwaliteitsstandaard zijn geproduceerd. Soms geproduceerd met middelen, waarvoor je in Nederland een zware boete krijgt.

We hebben goede randvoorwaarden nodig.” Datzelfde overheidsbeleid heeft er in het verleden toe geleid dat Europa sterk afhankelijk is geworden van de invoer van plantaardig eiwit, zegt hij ook. “De invoer van soja is een politieke keuze geweest.”

De Jong: “De akkerbouw in Nederland moet het vooral hebben van specialistische gewassen. Wij hebben geen uitgestrekte akkerbouwgebieden met zeer grote bedrijven, zoals in Polen en Frankrijk. We kunnen heel veel telen, maar het moet wel een prijs opbrengen. Behalve het graan. Dat telen we vooral om onze bodem in conditie te houden. Niet omdat het commercieel steeds zo geweldig interessant is. Een akkerbouwer heeft voor zijn grond namelijk een langjarige scoop. Anders wordt het roofofbouw.”

Stabiel inkomen

Uiteindelijk draait alles om langdurige stabiliteit in het verdienmodel.

“Granen kun je altijd wel verkopen, maar in veel andere akkerbouwgewassen ben je meestal prijsnemer”, stelt De Jong. De coöperatieve samenwerking biedt daarin tegenwicht en perspectief. “Mijn overgrootvader is medeoprichter van de Fries-Groningse suikerfabriek geweest. Het doel van de coöperatie is dat je een betere positie voor de boer organiseert. Je zet als coöperatie een standaard in de markt. Daarom doe je het met elkaar. In de aardappelmarkt zie je ook dat de bundeling van aanbod werkt. In de pootgoedmarkt heeft het kwekersrecht geleid tot bundeling en meer stabiliteit.” Samenwerking biedt toekomst, wil De Jong ermee zeggen. Hij ziet dat ook terug in de BO Akkerbouw, waarin de ketenpartijen in de sector zich verenigd hebben rondom het onderzoek, want “Je bent samen genoodzaakt nieuwe wegen in te slaan.” De markt is er: “In een straal van 500 kilometer wonen heel veel consumenten. Dat is prettig voor het langetermijnperspectief.”

Ton Schönwetter

Tineke de Vries: 'We maken het administratief soms zo ingewikkeld dat niemand het nog snapt'

'Maak het ons mogelijk'

Perspectief bieden begint bij goede randvoorwaarden creëren door de overheid, zegt Tineke de Vries, voorzitter van de vakgroep akkerbouw van LTO Nederland. "In het overheidsbeleid wordt te weinig rekening gehouden met het perspectief vanuit de landbouw."

"Plantaardig heeft de toekomst. Als er ergens perspectief zit, dan zit dat bij ons. In die zin staan alle seinen op groen", zegt Tineke de Vries. "We zorgen voor voedingsingrediënten, groene chemie, grondstof voor bouwmaterialen én voor nutriëntenrecycling. En dan voeden we ook nog miljoenen mensen. Er kan er daarvoor maar één iemand het land op en dat zijn wij, akkerbouwers."

Visie gevraagd

Waar het aan ontbreekt, zegt Tineke, is een duidelijke visie op de voedselproductie en de geopolitiek strategische rol van voedsel in Europa. In de EU en in Nederland. Voedselzekerheid is geen vanzelfsprekendheid. Het accent ligt nu volgens haar al te eenzijdig op natuurbehoud en natuurontwikkeling. Het geopolitieke belang van de voedselproductie wordt daarbij uit het oog verloren. "We 'verkwanselen' de voedselproductie", stelt ze. Tineke: "Natuur is ook belangrijk, maar we draven daarin door. De vraag 'Wie gaat straks ons voedsel produceren?' ligt niet op tafel. Met alleen een korte ketenbenadering en biologische landbouw ga je het niet redden."

De politiek zoomt in op een probleem (milieu, natuur, de leefomgeving), maar de effecten van beleid dat tot

oplossingen moet leiden, worden niet doorgerekend op het effect op het totaal van de voedselproductie, stelt zij. "Dat er door het beleid minder van iets komt, is op zich niet erg, maar het gaat om de kwaliteit van de totale voedselproductie zelf", vindt Tineke. "Voor de Farm to Fork-strategie bijvoorbeeld is geen impactanalyse gemaakt." De overheid heeft een zekere beleidsblindheid, benadrukt De Vries. "We geven 25 miljard uit aan stikstofplannen, waarvan het uiteindelijke effect twijfelachtig is." Een teken ook van machteloosheid van de overheid, vindt zij.

Gebrek aan kennis

De akkerbouwvoorzitster maakt zich ernstig zorgen over met name het gebrek aan inhoudelijke kennis van het ambtelijk apparaat over de integrale praktijk van het boerenbedrijf. Tineke: "Je moet heel goed weten wat het effect op andere doelen is als je aan bepaalde knoppen gaat draaien. Een mooi voorbeeld is het jaarrond groen houden van je grond. Naast positieve effecten op de bodem en emissies naar water levert dit ook meer ziekte -en plaagdruk op in je teelt. Waarvoor we vervolgens de middelen niet meer hebben om ze te bestrijden. Dit vraagt een integrale aanpak van verduurzaming door de hele keten." De overheid moet ook sneller schakelen. De akkerbouw ziet

zich nu bekneeld tussen enerzijds een uitgekleeft middelenpakket en anderzijds een te klein pakket aan nieuwe, groene alternatieven. Dat slaat gaten in de opbrengst. “De financiële opbrengst is bepalend voor het perspectief. We moeten dat gat zien te overbruggen. Daar zijn ruimte, tijd en middelen voor nodig.”

Zo heeft De Vries ook haar twijfels over de ambitie van de overheid om stevig in te zetten op meer biologische landbouw. “Het beste initiatief voor verduurzaming komt uit de markt”, aldus De Vries. “Als een overheid het probeert af te dwingen, is dat vaak niet het allerbeste uitgangspunt voor succes.”

Juridisch korset

“Nederland heeft zich te veel vastgezet in wetgeving”, vindt De Vries. “We beloven iedereen van alles, nemen andere landen in Europa de maat en verplichten onszelf tot van alles, maar vervolgens halen we de zelf opgelegde doelen niet. Alles is gejuridificeerd. Daardoor zijn we vastgelopen in een juridisch moeras. Dat gaat met water ook gebeuren. Het nitraatprobleem lossen we op, maar bij de ecologische doelen komen we er straks achter dat die door de klimaatverandering niet haalbaar zijn”, voorziet zij. Het probleem zit volgens haar deels in de kwaliteit van de wetgeving.

De financiële opbrengst is bepalend voor het perspectief

De overheid heeft bij de beleidsontwikkeling te weinig oog voor de externe effecten en de mogelijke gevolgen van de ingezette koers. Inschattingfouten, kortom. “Bij Europese wetgeving denken dat als het toch anders moet, we dat dan alsnog snel kunnen regelen, gaat niet in Europa.” De regels in Europa zijn voor boeren soms ook niet te volgen, zegt De Vries, wijzend op de GLB-regels. “We maken het administratief soms zo ingewikkeld dat niemand het nog snapt. Met drie sloten moet je een bufferstrook aanhouden van 3 meter en met vier sloten van 1 meter. Bufferstroken hebben op klei geen effect. Het is ‘een generiek middel’-beleid, want het controleert vanuit de lucht zo gemakkelijk. Leg mij maar eens uit wat de milieuwinst is.”

Waterkwaliteit

De Vries: “In het overheidsbeleid zijn in het gebiedsproces tot nu toe rondom de landbouw waterkwaliteit en biodiversiteit sturend kader. Er is niet vanuit het agrarisch ondernemersperspectief naar gekeken. In een gebiedsgerichte aanpak moet je ook uitgaan van het perspectief van de landbouw. Daarom is zo’n landbouwakkoord ook zo nodig. Het gaat om het bredere ondernemersperspectief”, aldus Tineke.

Ook benadrukt ze: “Onze grootste opgave is de waterkwaliteit. Wij willen doelsturing, zodat je op bedrijfsniveau weet wat je er gericht aan kunt doen. Je moet een instrument hebben om goed te kunnen monitoren en weten waar je op kunt sturen en wat het effect daarvan is. Daarvoor moet je meten, maar dat is niet gemakkelijk.” Voor gewasbescherming wordt dat een heel lastige opgave, zegt ze, “omdat je een middel dat aantoonbaar is, altijd overal kunt terugvinden. Bij sommige middelen waar je vanaf moet, weet je: dit probleem zit niet in driftreductie, maar in uitspoeling. Maar sommige stoffen zijn ook afkomstig van niet-agrarische gebruikers en toepassingen.”

‘In een gebiedsgerichte aanpak moet je ook uitgaan van het perspectief van de landbouw’

Ondernemerschap

De Vries: “Bij de gewasbescherming gaat het ondernemerschap zwaar gelden. Je moet anticiperen op de nieuwe werkelijkheid door nu al aan de slag te gaan met mechanisatie, precisiespuittechnieken en groene middelen om ervaring op te doen. Je moet ermee leren omgaan. Nu heb je nog voor de nood de andere middelen achter de hand om te corrigeren. Straks misschien niet meer. Je ziet nu al dat voor sommige middelen geen verlenging meer wordt aangevraagd.” Tineke: “Water wordt echt een groot onderwerp. De akkerbouw heeft best veel oplossingen. We hebben zoet water nodig. Zonder water kunnen wij niets. Dan moet je als overheid dus niet de grond achter de zeedijk gaan verzilten, omdat je daar een specifiek milieu voor natuurontwikkeling wilt creëren. Politici moeten zich goed realiseren wat de externe werking van een dergelijk besluit is. De akkerbouw heeft met haar vele teeltmogelijkheden een geweldig goed verhaal voor de samenleving, maar daar horen wel randvoorwaarden bij. Maak het ons mogelijk om het te doen.”

Ton Schönwetter

Bouwplanbreed naar de toekomst kijken

De BO Akkerbouw helpt de teler via onderzoeksprogramma's rondom verschillende thema's op weg naar de toekomst. Het onderzoek wordt gefinancierd door de telers zelf. Daarnaast werkt BO Akkerbouw met haar leden uit de hele keten aan programma's op het gebied van plantgezondheid en klimaat.

De vraag was waar de akkerbouw in Nederland over tien jaar staat. “Over tien jaar zijn aardappelen en suikerbieten in de akkerbouw nog steeds cashcrops. De akkerbouw heeft een goed economisch perspectief. We zullen meer werken met eiwitgewassen en teelten voor de biobased economy. Met de oplossing van de gewasbeschermingsproblemen hebben we dan flinke slagen gemaakt. De negatieve effecten van de gewasbescherming zullen sterk verminderd zijn. Mest wordt een schaars product. De akkerbouw zal sterker verbonden zijn met de veehouderij”, zegt Jaap van Wenum, per 1 juni de nieuwe voorzitter van de BO Akkerbouw als opvolger van Dirk de Lugt. Van Wenum voorziet over tien jaar ook een verjongingsgolf en verdere schaalvergroting. “Maar ook voor kleinere bedrijven die zich bezighouden met huisverkoop, streekproducten en zorgboerderijen blijft er volop perspectief. Het blijft grootschalig boeren in een kleinschalige landschap, want dat is Nederland”, aldus de kersverse BO-voorzitter. “Over tien jaar moet je CO₂-neutraal kunnen boeren. Met waterstof als brandstof, het uitfasen van fossiele brandstoffen, robotisering en elektrificering en met

de teelt en langdurige vastlegging van de CO₂ in vezelgewassen voor bouw materiaal, kom je al een heel eind”, zegt Jaap ook. “Van die CO₂-reductie in de keten bijvoorbeeld kun je een Unique Selling Point, een USP maken. Dat geeft internationaal een concurrentievoordeel.”

Onderzoek

Vanuit BO Akkerbouw wordt stevig doorgedacht over de toekomst. Onder het voorzitterschap van Dirk de Lugt heeft de BO Akkerbouw programma's opgezet rondom de

Het perspectief komt via de keten

Klimaatagenda Akkerbouw, het Actieplan Plantgezondheid (de ontwikkeling van weerbare teeltsystemen) en recent: Ruimte voor de Nieuwe Akker (perspectieven voor de akkerbouw). Het zijn de richtingwijzers naar de toekomst voor de akkerbouwketen. De onderzoeksvoorstellen zijn grotendeels aangereikt door de

akkerbouwers zelf. “Iedere teler kan ideeën aandragen”, zegt André Hoogendijk, directeur van BO Akkerbouw. De BO heeft er vorige ronde honderden gekregen. Voor onderzoek voor de korte en de lange termijn. Sommige, geformuleerd in één woord of één zin. Andere op tien pagina's met een uitgebreide analyse van het probleem en de mogelijke oplossingen. Vooral over onderzoek naar de bodemgezondheid komen altijd veel aanvragen binnen. “Onderzoek en innovatie zijn de core business van de BO Akkerbouw”, benadrukt Van Wenum. “Het uitgangspunt voor het onderzoek is het bouwplan. Daar is het hele akkerbouwpalet bij nodig”, voegt Hoogendijk daaraan toe. Het onderzoek wordt geïnitieerd door telers en volledig door telers zelf gefinancierd. Met als voorwaarde dat de onderzoeksresultaten voor iedere teler beschikbaar moeten zijn, want het gaat om collectief opgebrachte onderzoeksgelden. “Wij zijn het clubhuis van de akkerbouw”, zegt Hoogendijk. “Als individuele akkerbouwer heb je de mogelijkheid om de onderzoeksvraag waar je mee zit, collectief op te pakken”, vult Van Wenum hem aan. “Als je zaken als keten als geheel oppakt, sta je sterker”, zegt hij ook. Dat geldt

Jaap van Wenum (l) en André Hoogendijk

bijvoorbeeld voor de Klimaatagenda Akkerbouw. “Dergelijke grote opgaven kun je alleen gezamenlijk met de keten doen. Anders red je het niet”, aldus Hoogendijk.

Onderzoek doen is ook vooruitkijken en een voorschot op de toekomst nemen, zegt Jaap van Wenum. Klimaatverandering is daar een goed voorbeeld van. “We steken als sector via de BO Akkerbouw de nek uit en doen ook onderzoek waarvan sommigen denken: Moet dat nu al? Maar onderzoek is een zaak van lange adem. Het duurt vaak lang, voordat het de gewenste resultaten oplevert. Ondertussen moet je wel implementeren wat je kunt implementeren.”

Toekomstbestendigheid

De akkerbouw is gebaat bij een snelle verduurzaming van hoogproductieve teelten, maar dat moet dan wel mogelijk gemaakt worden, stelt Hoogendijk. Problemen om op te lossen zijn er voornamelijk nog meer dan genoeg. Zoals die rondom de gewasbescherming. “Door het wegvallen van middelen gaan gaten vallen in teelten. Alternatieve oplossingen mogen niet of worden niet snel genoeg toegelaten”, waarschuwt de BO-directeur. Jaap van Wenum: “Als akkerbouwer heb je soms het gevoel dat je vooral

bezig bent met de goede juridische praktijk in plaats van de goede landbouwpraktijk. Neem de Europese maatregel dat de gewassen voor 1 oktober van het land moeten. Dat leidt tot een heleboel uitzonderingen en aanvragen voor een ontheffing. Met boeren met een harde oogstdatum ben je het paard achter de wagen aan het spannen. Dat werkt niet”, zegt hij. Ook een probleem waarvoor de akkerbouw zich gesteld ziet, is de toenemende verzilting. “Klimaatverandering is een sluipmoordenaar”, zegt Jaap. De oplossing zit onder meer in de vergroting van het waterbergend vermogen van de grond en in waterbesparende technieken. Met het oog op de klimaatbestendigheid van de akkerbouw wil BO Akkerbouw in samenwerking met telers met de overheid regionale locaties inrichten, waar op praktijkschaal langjarig systeemonderzoek plaatsvindt.

Toekomstperspectief

In Ruimte voor de Nieuwe Akker wordt volop ingezet op thema's als duurzaam voedsel, biobased materialen, de eiwittransitie, groene energie, biodiversiteit & landschap, de circulaire samenleving en de klimaatbestendige omgeving. Jaap van Wenum: “De akkerbouw heeft de oplossingen bij wijze van spreken op de plank liggen. De wereld wordt

plantaardiger. Iedereen vindt ons belangrijk. De markt is er rijp voor, maar het is nog wel een moeilijke markt.” Hoogendijk: “Technisch kunnen we alles telen, maar de vraag is of je er economisch wat mee kunt verdienen. Dat moet je samen met elkaar uitzoeken. Het perspectief komt via de keten.”

Datagestuurde akkerbouw

In Van Wenum's schets van de akkerbouw over tien jaar is ook een grote rol weggelegd voor data. “Je krijgt een nog meer datagerelateerde akkerbouw. De automatisering en robotisering zetten door”, zegt hij. Hoe meer informatie je over je bedrijf hebt, hoe beter je kunt (bij)sturen. “Je hebt die kennis nodig om beter te worden”, zegt Hoogendijk. “Ook voor de verwaardiging in de keten spelen data een cruciale rol om meerwaarde mee te geven aan een product.” Data zijn vooral ook nuttig voor het ‘sturen op doelen’, zoals BO Akkerbouw dat noemt. De akkerbouwsector ziet in plaats van de algemene voorschriften liever een overheidsbeleid met bedrijfsdoelen. Dat omvat een nutriëntenbalans met meten en monitoren op bedrijfsniveau, een maatwerk aanpak voor het mestbeleid en werken met kritische prestatie-indicatoren (KPI's), waarbij telers zelf meer kunnen bepalen hoe ze hun milieudoelen realiseren. Voor de sturing op biodiversiteit beschikt de sector sinds kort al over de BiodiversiteitsMonitor Akkerbouw. Waar het nog aan schort zijn langjarige vergoedingen voor landschapselectementen en diepgaander kennis over stimulering van de agrobiodiversiteit.

Jaap van Wenum tot slot: “In welke sector je ook zit: Als ondernemer is het nooit klaar en moet je blijven innoveren. Als je denkt dat je klaar bent, ben je als ondernemer klaar.”

Ton Schönwetter

Coöperaties kijken naar de lange termijn

Een coöperatie is organisatiekracht en marktmacht. Het zijn twee essentiële ingrediënten om toekomstperspectief te kunnen bieden aan de leden.
“Coöperaties zijn per definitie gericht op de lange termijn en daardoor stabiel”, aldus Rob Donker, directeur van de NCR.

“De coöperaties hebben de agrarische sector gemaakt tot wat zij nu is. Er was veel armoede in de land- en tuinbouw toen de eerste coöperaties werden opgericht. Ze zijn een verlengstuk van het boerenerf en hebben er mede voor gezorgd dat boeren een beter inkomen kregen. Ze doen dat nog steeds. Ze zullen daarom ook in de toekomst belangrijk blijven”, zegt Ankie Wijnen, de voorzitter van de Nationale Coöperatieve Raad (NCR), de koepelorganisatie van coöperaties.

De coöperatie is een bedrijf met een lange adem, gericht op continuïteit. Daarin schuilt een deel van haar succes. “De leden van een coöperatie kiezen er bewust voor niet alle kapitaal uit te keren, maar in de toekomst te investeren. Dat is hun kracht.”

Groeiend aantal

In ons land zijn inmiddels zo'n 3.000 coöperaties actief. Met hun activiteiten zijn ze samen goed voor 18% van het Bruto Nationale Product. Het aantal coöperaties groeit

‘Coöperaties denken vooruit voor hun leden’

gestaag, agrarische en niet-agrarische. Het aantal nieuwe boerencoöperaties steeg tussen 2016 en 2020 zelfs met 23%. De nieuwe zijn vaak lokaal georganiseerd en hebben tussen de vijf en de dertig leden. Ze zijn meestal opgericht, omdat óf bedrijven zijn gegroeid, zich willen specialiseren en ze collega's zoeken, waarmee ze in coöperatieve vorm kunnen samenwerken. Óf omdat bedrijven bijvoorbeeld samen iets regionaals willen doen en zelf de vermarkting in handen nemen.

Maatschappelijke betekenis

Coöperaties, aldus Wijnen, vervullen als organisatievorm een stevige rol bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Ze zijn in zekere zin ook een maatschappelijk antwoord daarop. Zie bijvoorbeeld de oprichting van wind- en zorgcoöperaties. “De overheid heeft in het afgelopen decennium een terugtrekkende beweging gemaakt. Onze klassieke verzorgingsstaat verandert langzaam in een participatiesamenleving. Juist coöperaties zijn met hun unieke structuur en langetermijnvisie in staat om antwoorden en oplossingen te vinden. Het zijn daarom juist coöperatieve organisaties die inspringen als ‘de markt’ het niet opgelost krijgt. In tijden van crisis vallen mensen steeds weer terug op de coöperatieve ondernemingsvorm”, zegt Wijnen.

“Juist als er problemen zijn, zie je het fenomeen coöperatie groeien. Coöperaties worden in het leven geroepen uit noodzaak. Om problemen op te lossen”, valt directeur Rob Donker zijn voorzitter bij. “Wereldwijd komen er ieder jaar nieuwe bij.”

Maatschappelijk gedreven

Wijnen is voorzitter van AB Werkt Zuid-Nederland, de van oorsprong agrarische bedrijfsverzorgingsdienst. Deze coöperatie is vijftig jaar geleden opgericht om samen te regelen dat boeren en tuinders bij ziekte vervanging konden regelen tegen een betaalbare prijs. Wijnen, deel uitmakend van een melkveehouderij-VOF in Heusden, is gepokt en gemazeld in de coöperatieve wereld. Ze was onder meer

Ankie Wijnen
en Rob Donkers

voorzitter van de Coöperatieraad van FrieslandCampina en heeft ook bij diverse andere coöperaties bestuurlijke functies bekleed, waaronder de Rabobank. “Coöperaties zijn economisch én maatschappelijk gedreven. Dat gaat vaak hand in hand. Dat moet ook wel, want als er geen verdienmodel is, houdt het snel op”, stelt de NCR-voorzitter. “Van alle bedrijven wordt verwacht dat ze maatschappelijk verantwoord ondernemen en hun verantwoordelijkheid daarin nemen. Dus ook coöperaties. Coöperaties hebben dat van nature net wat meer in de genen. Die zullen daar eerder in meegaan. Maar uiteindelijk zul je het allemaal samen moeten doen.”

Verantwoordelijkheid nemen

“Coöperaties zijn per definitie gericht op de lange termijn en daardoor stabiel”, stelt Rob Donker, gevraagd naar de maatschappelijke relevantie van de coöperatie. “Je hebt geen aandeelhouders in je nek. Een groot deel van het kapitaal blijft in de coöperatie achter voor langetermijndoelen. Een coöperatie lijkt daarin sterk op een familieonderneming. Daar gebeurt dat ook. Tegelijkertijd zit je als coöperatie steeds ook in twee werelden: Je bent een vereniging van leden en je hebt de wereldmarkt. Dat maakt de afweging soms ook lastig.”

‘In tijden van crisis vallen mensen steeds weer terug op de coöperatieve ondernemingsvorm’

Wijnen: “Coöperaties staan voor hun leden. Alles is erop gericht om de boer op het erf te ontzorgen. Ze nemen dus ook hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Denk bijvoorbeeld aan het terugdringen van de CO₂-emissie. Of in de veehouderij aan het terugdringen van het antibioticagebruik. Ze adviseren boeren, denken mee, behartigen de belangen bij de overheid, bieden nieuwe producten aan, etc. Je ziet het ook terug op het gebied van de duurzaamheid,

zoals dat bijvoorbeeld wordt opgepakt via hun kwaliteitssystemen. Duurzaamheidseisen worden in de markt gebruikt om producten te positioneren.” Donker: “Als coöperatie blijf je vooruitdenken hoe het lid geholpen kan worden om aan de duurzaamheidseisen te voldoen. Zo bied je continuïteit voor het boerenbedrijf en de coöperatie.”

Trots

De toegevoegde waarde en het belang van een coöperatie als zodanig worden door de leden zelf niet altijd beseft, stellen Donker en Wijnen. “De meeste leden nemen de coöperatie als een vanzelfsprekendheid. Het is voor hen een gegeven. Ze staan er niet zo bij stil. Ze zien vaak niet hoe bijzonder het eigenlijk is om op die manier te ondernemen”, aldus Wijnen.

“Bij een coöperatie past het woord trots”, zegt Rob Donker. De waarde van de coöperatie, ook de maatschappelijke, wordt ook door de maatschappij en de overheid niet altijd gezien, stelt hij, doelend op de stikstofdiscussie en de verwijten richting het bedrijfsleven. “Je kunt je maar beter fixeren op hoe het beter kan. Daar heb je de innovatiekracht en de organisatorische mogelijkheden van de coöperatie bij nodig.” Die heeft het ‘bijsturend vermogen’ om leden te ondersteunen bij de verduurzaming. Daar wordt soms te gemakkelijk aan voorbij gegaan, betoogt hij. “Het punt is: Ben je een deel van de oplossing of een deel van het probleem?”, aldus de NCR-directeur.

“Die trots mag meer uitgedragen worden. Zeker als de overheid steunt op de oplossingsgerichtheid van coöperaties”, benadrukt Ankie. “De overheid is dan bij uitstek aan zet om passende randvoorwaarden te zoeken in een gunstig klimaat. Denk aan subsidies, kennisoverdracht en wet- en regelgeving, waarbij de aard van de coöperatie meer in acht wordt genomen.”

Een belangrijk deel van de coöperatiekracht zit juist in de innovatieve capaciteiten, zegt Donker. “Coöperaties gebruiken die vaak op terreinen, waar andere bedrijven dat niet kunnen of niet doen. De coöperatie brengt net dat extra’s dat nodig is”, aldus Donker.

Ton Schönwetter

‘De coöperatie is een verlengstuk van het boeren erf’

Duurzaamheid telt mee bij de financiering

Stefaan Decraene: 'De grootste uitdaging is of een bedrijf toekomstbestendig is'

“Bedrijven die stappen hebben gezet in verduurzaming zijn de meest toekomstbestendige”, aldus Stefaan Decraene. Decraene is sinds 1 januari voorzitter van de groepsdirectie van Rabobank. De Rabobank werkt bij de financiering van bedrijfsactiviteiten met een duurzaamheidsmatrix. “Klanten met de gunstigste duurzaamheidsrating krijgen rentekorting.”

“De agrarische sector is een sector die middenin de maatschappij staat, ons voedsel produceert en vorm geeft aan het landschap, waarin we recreëren”, aldus Stefaan Decraene. “We staan wel voor een uitdaging, gezien de milieu-impact die er is. Daarom faciliteren we een dialoog, die nodig is tussen de agrarische sector en andere spelers in de maatschappij, omdat onmiskenbaar meer wederzijds begrip gaat helpen in de weg voorwaarts. Voor ons staat voorop dat de sector, ondernemers, zelf regie kunnen houden over het vormgeven van hun eigen toekomst. Het doel is: voldoen de ruimte voor levensvatbare land- en tuinbouwketens. Wij pleiten daarom voor een gebiedsgerichte aanpak van bedrijfsoverstijgende uitdagingen op het gebied van klimaat, water en het verlagen van emissies. En we zitten niet stil. We koersen op het toekomstbestendigen van de land-

en tuinbouwsector door onze kennis beschikbaar te stellen, en door financiële dienstverlening te bieden die past bij de behoeften en situatie van agrarische ondernemers. Hiervoor brengen we duurzaamheidsprestaties van klanten in kaart in onze duurzaamheidsmatrix. Klanten met de gunstigste duurzaamheidsrating krijgen rentekorting. Een goed en transparant inzicht in accurate gegevens is een voorwaarde voor een zuivere dialoog én om passende, duurzame verdienen modellen te ontwikkelen. Voorbeelden zijn de BiodiversiteitsMonitor Akkerbouw, de Open Bodemindex en - voor tuinbouwsectoren - de footprint tooling. Als bank blijven we ons inzetten voor de vorming van zo breed mogelijke coalities om stapeling van beloningen voor duurzaamheidsprestaties van de grond te krijgen. Want zo leiden meerdere kleine impulsen tot de gewenste

grotere impact en ontstaan er nieuwe verdienen modellen in plaats van ‘kostenvergoedingsmodellen’. Om groene transitie mogelijk te maken ontwikkelen we nieuwe financiële producten en diensten als dat nodig is. En niet onbelangrijk: We steken onze vinger op bij overleggen over de optimale vormgeving van beleid. We maken ons daarbij hard voor doel-, in plaats van middelvoorschriften.”

Waar zit de bemoeienis/rol van de bank bij de akkerbouwsector?

Decraene: “Laat me enig perspectief schetsen van de schaal van onze operaties. Rabobank bedient zo’n 800.000 zakelijke klanten wereldwijd, waarvan 5% actief is in de landbouwsector. In Nederland gaat het in de sector om ongeveer 52.000 landbouwbedrijven. In de Nederlandse

food & agri-sector heeft Rabobank ongeveer 36 miljard euro financiering uitstaan. Dat geld staat uit bij zowel distributiecentra, groothandels en voedselverwerkers als bij veehouderij-, akkerbouw- en tuinbouwbedrijven. Deze 36 miljard euro is 8% van al het geld dat Rabobank in Nederland heeft uitgeleend. Het grootste gedeelte zit in hypotheek, handel en industrie.

Waar we nu op willen versnellen, is de akkerbouwer als energieleverancier. Hiervoor financieren we naast zonnepanelen op daken ook groene energieopwekkers, zoals kleinere windmolens op het boerenland. Een andere ontwikkeling die we stimuleren, is precisietechnologie waarbij plaatspecifieke teelthandelingen worden uitgevoerd. Met onze Rabo Innovatielening hebben we al een aantal bedrijven gefinancierd die deze precisietechnologie toepassen. Om dit breder te kunnen toepassen ontwikkelen we samen met De Lage Landen een leasepropositie hiervoor.”

Hoe ziet de Rabobank haar eigen rol bij alle maatschappelijke, politieke wensen en eisen met betrekking tot verduurzaming en klimaatdoelen? Loopt de bank hierdoor extra financiële risico's?

Decraene: “Wat we zien is toenemende maatschappelijke druk op de agrarische sector, strenger wordende milieueisen en krappe

verdienmodellen. Het is uitdagend om daar doorheen te laveren als agrarisch ondernemer. Onze accountmanagers, experts in de wereld van food & agri, denken mee over de toekomst van het agrarisch ondernemerschap en de uitdagingen op het gebied van klimaat en energie. Dat is maatwerk. We kijken ook hier niet alleen naar financiële resultaten, maar ook naar de duurzaamheidsprestaties van bedrijven. Door het ontwikkelen van tools voor benchmarking kunnen we helpen om inzicht te bieden en bedrijven verder te verduurzamen.

Door te investeren in ‘groene’ projecten, en duurzaamheidscriteria mee te laten wegen bij het verstrekken van financieringen spelen banken een belangrijke rol bij verduurzaming. Het is vast onderdeel van ons kredietbeleid, niet in de laatste plaats omdat verduurzaming belangrijk is voor het bestaansrecht van bedrijven op de lange termijn. Wat we zien en wat ook uit onderzoek blijkt is dat bedrijven die stappen hebben gezet in verduurzaming de meest toekomstbestendige zijn. Om te toetsen of bedrijven en hun investeringen aan bepaalde duurzaamheidscriteria voldoen, gebruiken we voor elke sector een sectorspecifieke duurzaamheidsmatrix. Voor een akkerbouwer geldt dat de bodem zijn meest waardevolle bezit is. Een vitale bodem draagt immers bij aan gezonde gewassen en daarmee aan het verdienmodel. Met de Open Bodem-index Rabobank meet je de kwaliteit van de bodem. Wij gebruiken deze gegevens bij de financiering.”

Hoe ingewikkeld is de financiering van de landbouw eigenlijk? Als je kijkt naar ‘Basel 4’, waarin afspraken zijn gemaakt over de beperking van de risico's voor banken, en kijkt naar de liquiditeitspositie in de landbouw, lopen jullie toch extra risico's?

Decraene: “Basel 4 focust meer op kasstroom dan op zekerheden. De akkerbouw kenmerkt zich door lage

kasstroom en dat maakt het qua regulering lastiger om deze sector te financieren. In de hele landbouw zijn de kasstromen over het algemeen laag. Terwijl het heel waardevaste sectoren zijn, waarin een bank strikt genomen nauwelijks risico loopt. Een goed draaiend bedrijf krijgt nog steeds financiering. De grootste uitdaging is of een bedrijf toekomstbestendig is. En als het gaat om toekomstbestendigheid, dan spelen water, klimaat en biodiversiteit de belangrijkste rol.”

Is de rol van de bank in de loop van de tijd wezenlijk veranderd sinds de oprichting?

Decraene: “Vanaf het eind van de 19de eeuw is Rabobank verbonden met de boeren en tuinders in ons land. Het na de Tweede Wereldoorlog geïntroduceerde Europese landbouwbeleid, waarbinnen Rabobank haar diensten verleende, was lang gericht op veel en goedkoop voedsel produceren. De keerzijde van dit systeem is dat het de grenzen heeft overschreden van wat onze natuur en het klimaat aankunnen. De sector heeft de afgelopen jaren met behulp van innovaties al substantieel bijgedragen aan het verminderen van de impact op natuur en klimaat. Maar het is nog niet genoeg. De belasting op het milieu zal verder omlaag moeten. We zijn daar niet pessimistisch over. Als coöperatieve bank staan we onze klanten bij in de verandering die nu voorligt. Dat deden we aan het eind van de 19de eeuw, tijdens de wederopbouw en nu weer. In zoverre is de rol van de bank met haar coöperatieve dienstverlening niet veranderd. Het verleden laat zien dat de sector over veel verandervermogen en veerkracht beschikt. Dat geeft vertrouwen naar de toekomst.”

Joris Hoff

‘Meer financiering in klimaatdoelen en precisietechnologie’

De toekomst is plant

Wij zijn Cosun

Een agrifood coöperatie met als missie om de kracht van planten optimaal te benutten. Van wortel tot blad. Op onze akkers groeit meer dan wat je verwacht. Samen met de telers en collega's in onze organisatie bouwen we aan een plantaardige en circulaire toekomst waarin we voor ons eten, klimaatvriendelijke producten en groene brandstof kunnen vertrouwen op de potentie van planten. Dat levert waarde op voor Cosun, voor onze leden-akkerbouwers en voor de maatschappij. Daarom stellen wij: de toekomst is plant!

Wij nodigen iedereen van harte uit om de potentie van planten verder te ontdekken op www.cosun.nl/detoekomstisplant